

משרד הנוער והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ד ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בע י כ ת נ ח מ ל י ב ו ב י ן ש נ ת ה ע ש ר י מ ו ש ב ע

פ ר ק ל"ח

ו י ש ב (ת ש כ"ח)

א. שאלה כללית

בנו יעקב בפרושו לפרקנו (בפירושו לס' בראשית בגרמנית): מה שתמר מהרהרת בלבה
א: זה מבטאת את בסיס מפורשות (א' ט"ז) עמך עמי ואלוקיך אלוהיך... ואולם
התפקיד מתפצל לשתי נפשות פועלות: התכנון לנעמי, הנבצע לרות.
ואלו כאן הכל בידיה של תמר.

- 1 חסבר, במה חסמיו, בין רות לתמר?
- (2) מה ההוכחות מפרקנו שכאלה היו הרחוריה של תמר?
- (3) מה הם ההבדלים בין נרמי בני הספרים שבהם משתקפים הבדלי
שתי התקופות?
- (4) השהה את שני הפסוקים:
בראשית י"ח י"א: ... שני אלמנה בית אביו
רות א' ח' ... לכנה שובנה אשר לבית ימה
האלישיב נותן שתי סיבות להבדל זה. התוכל למצוא אחת?

ב. א'. ויהי בעת ההיא

ר' אברהם בן הרמב"ם: "ויהי בעת ההיא" רמז אל זמן אשר בלי ספק אינו מוגדר במה
שקדם לו, והעדות על זה מאמר (דב' י' ח') "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט לוי
לשאת את ארון ברית ה' לעמוד לפני ה' לשרתו..."
ולפי זה אינו מוכח שיהיה הרמז כאן "בעת ההיא" אל זמן מכירת יוסף אלא
על זמן לפני זה.
ר' יוסף אבן-כספי: "בעת ההיא" ידוע בעברי ובהגיון, כי אמרו "בעת ההיא" יתכן
היותו רחב או צר, גם לפני מה שקדם זכרו או אחרי, וכל אלה העניינים מטבע
שנופי בספרי הקודש שהם לחכמות מפוארות.

- (1) מה הוא הקשי בפרקנו שרצו שני הפרשנים האלה לישב?
וע' דברי קאסוטו בעלון החורכה.
- (2) מהי ראית בן הרמב"ם מדברים י' ח'?

ג. ח'. ויאמר ירודה לאונן: בא אל אשת אחיך ויבם אותה
והקם זרע לאחיו.

רש"י ד"ה והקם זרע: הבן יקרא על שם המת.

רמב"ן ד"ה ויבם אותה והקם זרע לאחיו, "הבן יקרא על שם המת" לשון רש"י.
ואין זר אמת, כי מצות התורה נאמר גם כן (דב' כ"ה ו') "יקום על שם אחיו
המת ולא ימחה שמו מישראל". ואין היבס מצווה לקרא לבנו כשם אחיו המת;
ואמר בבוועז (רות ד' י') "וגם את רות המואביה אשת מחלון קניתי לי לאשה
להקים שם המת על נחלתו, ולא יכרת שם המת מעם אחיו ומשעו מקומו". (שם
ד' י"ז) "והקראנה" (= השכנות) שמו עובד" - לא מחלון.
ועוד: שאמר (ל"ח ט') "וידע אונן כי לא לו יריה הזרע..." ומה הרעה אשר
תבוא עליו עד כי השחית זרעו מפניה אם יקרא שם בנו כשם אחיו המת? ורוב
בני אדם מתאווים לעשות כן!

ר' אליהו מזרחי (אחרי הביאו את דברי הרמב"ן הנ"ל) ואני תמה מאד איך חשב על
המאמר הגדול דבחי' ל' שבילי דכולא גמרא, שלא ראה הא דתניא בפרק שני
דיבמות

(דברים כ"ה ו') "והיה דבכור - יקום על שם אחיו" - לבחלה.
אתה אומר: לבחלה או אינו אלא לשמו? "יוסף" - קורין אותו (את
הבן הנולד ליבם מאשת אחיו דמת) בשם יוסף; "יוחנן" (= היה שם האב
המת יוחנן) קורין אותו (= את הבן הילוד ליבם) יוחנן? נאמר כאן
"על שם" ונאמר להלן (בר' מ"ח) "על שם אחיהם יקראו בנחלתם".
מה "שם" (הש"ן בצירי) האמור להלן (בבר' מ"ח) בנחלה, אף "שם"
האמור כאן (דב' כ"ה ו') בנחלה.

והלא חרב (רש"י) עצמו הביא הברייתא הזאת גבי (דב' כ"ה ו') והיה הבכור...
על שם אחיו המת: "זה שייבם את אשתו יטול נחלת המת בנכסי אביו" ואם כן
יותר היה לו להרמב"ן ד"ל להקשות מדבריו אדבריו (= מדברי רש"י במקומנו
ל"ח ח' על דברי רש"י בדברים כ"ה ו') ממה שיקשה לו מצד הדיון!

1. מהי טענת הרמב"ן על רש"י?
2. מהי טענת המזרחי על הרמב"ן?
3. לשם מה מביא המזרחי בתוך טעונו את דברי הגמרא ביבמות?
4. בשני אופנים... מישיבים רשני ש"י את דברי רש"י המוהים ומסירים את טענת הרמב"ן מעליו.

מה הן שתי הדרכים?

ד. מ"ו ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה

סופה י':

משום דכסתה פניה "ויחשבה לזונה" אמר ר' אליעזר: שכסתה פניה בבית חמיה, דאמר ר' שמואל בר נחמני, אמר ר' יונתן: כל כלה שצנועה בבית חמיה, זוכה יוצאים ממנה מלכים ונביאים. מנלן? מתמר. "נביאים" - דכתיב (ישע' א' א') "חזון ישעיהו בן אמוץ", "מלכים" - מדוד, ואמר ר' לוי: דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: אמוץ ואמציא אחים היו.

רש"י ד"ה ויחשבה לזונה: לפי שיושבת בפרשת דרכים.

ד"ה כי כסתה פניה: ולא יכול לראותה ולהכירה.

ומדרש רבותינו: כי כסתה פניה כשהיתה בבית חמיה היתה צנועה, לפיכך לא חשדה.

ר' אברהם בן הרמב"ם:

אפשר שהיה או דרך רקודות לכסות את פניה, כמו שאמר בן חפני ז"ל. ומאמר החכמים ז"ל, כי כסתה פניה בבית חמיה דרש יפה רחוק מן הפשט.

1. מה בין פשוטו של רש"י לבין מדרשו בתפישת פסוקנו?
2. למה לא הסתפק רש"י בהבאת הפירוש הראשון, מה הגיעו להביא גם את מדרש רבותינו?
3. למה דוחה בן הרמב"ם את מדרש רבותינו כ"דרש יפה רחוק מן הפשט"?

ה. כ"ה הכר נא למי החותמת והפתילים והמטה האלה:

בראשית רבב פ"ד

אמר יונתן: אמר הקב"ה ליהודה: אתה אמרת לאביך (ל"ז ל"ב) "הכר נא" - חייך שתמר אומרת לך: "הכר נא".

1. מהו הרעיון המסומל במדרש זה?
2. מצא עוד מקומות בפרקנו הרומזים לפרק ל"ז.

1. שאות ודיוקים ברש"י:

- (1) א' ד"ה ויס: מאת אחריו.
מ"ז ד"ה ויס אליה אל הדרך:
מדרך שהיה בה נסה
אל הדרך אשר היא בה.
ובלשון לעז דשטורביר
- (2) י"א ד"ה כי אמר וגו': כלומר
דוחה היה אותה בקש,
שלא היה בדעתו להשיאה לו.
- (3) י"ב ד"ה ויעל על גוזזי צאנו: ויעל
תמננה לעמוד על גוזזי
צאנו.

xx מה קשה לרש"י בפסוקנו ולמה פתח פרושו במלת "כלומר"?

השוה דבריו בר' כ"ד י"ח ד"ה ותורד כד"ה: מעל שכמה.
י"ח ג' ד"ה ויסורו אליו: עקמו את דרך לצד ביתו.
שמות ג' ג' ד"ה אסורה נא: אסורה מן אן לרחקב לשם.

xx מה הקש. ומשותף למקומות האלה ולמקום ו?

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, ירושלים - קרית-משר

השאלות המסומנות x קשות, והמסומנות xx קשות ביותר, יבחר כל לומד במתאים לדגותו